

finanční částky 293 000 českých korun na dobu tří měsíců s příslibem uhrazení smluvní odměny ve výši 131 850 českých korun.“

1.2.3.1.2 Subjektívne znaky skutkovej podstaty civilnoprávnej úžery

Ako sme uviedli v skoršej časti práce, právna úprava civilnoprávnej úžery vychádza z historického vývoja tohto inštitútu, reflektuje tiež znaky trestnoprávnej úžery, podstatným spôsobom však rozširuje predovšetkým subjektívne znaky definičného rozsahu úžery. Takisto ako v tradičných civilných kódexoch, civilnoprávna úžera pozostáva z:

- a) objektívneho znaku, ktorým je konanie smerujúce k získaniu plnenia v hrubom nepomere; a
- b) subjektívnych znakov, splnenie ktoréhokoľvek z nich pri súbehu so splnením objektívneho znaku vedie k naplneniu a uplatneniu inštitútu civilnoprávnej úžery.

Výpočet subjektívnych znakov skutkovej podstaty civilnoprávnej úžery je uzavretý, no systematická nadväznosť § 39a na § 39 OZ a základ civilnoprávnej úžery v dobrých mravoch priamo predpokladá možné rozširovanie subjektívnych znakov civilnoprávnej úžery.⁶⁶ Z uvedeného, okrem iného, vyplýva, že pri aplikácii § 39a a § 39 OZ nie je možné uplatniť výkladové pravidlo *lex posterior specialis derogat legi priori generali*, na čo výslovne upozorňujeme. Aj v tomto kontexte skúsenosti z aplikačnej praxe priamo predpokladajú nielen prelínanie viacerých subjektívnych znakov skutkovej podstaty, ale aj ich extenzívne ponímanie, ktoré sa bude spájať s čo možno najúplnejším posúdením konania a okolností konania zmluvných strán kontrahujúcich úžernícky záväzok.

Z pohľadu subjektívnych znakov skutkovej podstaty civilnoprávnej úžery rozoznávame nasledujúce:

- a) **Tieseň** – mimoriadne ťaživá situácia poškodeného (alebo inej osoby, ktorej tieseň pociťuje poškodený ako vlastnú tieseň) vyvolaná určitou, hoci aj len prechodnou naliehavou potrebou, ktorej uspokojenie nie je v možnostiach poškodeného. Spravidla pôjde o hospodárske ťažkosti, splatnosť dlhu, ktorého nesplatenie môže vážne ohroziť spoločenské postavenie poškodeného. Tiež môže ísť aj o iné ťažkosti, napríklad záujem zachovať vlastníctvo bytu na vyriešenie neľahkej sociálnej situácie. V tiesni môže poškodený konať aj

⁶⁶ Pozri a porovnaj PETROV, J. Komentář k § 1796 – 1797. In HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Záväzkové právo: obecná část (§ 1721 – 2054)*. Praha : C. H. Beck, 2014.

vtedy, ak má dostatočné prostriedky na jej odstránenie, nemá ich však k dispozícii okamžite (strata alebo odcudzenie dokladov a potrebnej hotovosti ďaleko od domova a pod.). Pomer závislosti sám osebe ešte neznamená stav tiesne u závislej osoby, závislosť však môže okrem ďalších okolností spolu pôsobiť pri vzniku stavu tiesne.⁶⁷

- b) **Neskúsenosť** – spočíva napríklad v nedostatočnej znalosti cien, nákupných možností spravidla v spojení s dôverčivosťou. Ide teda predovšetkým o neskúsenosť pri vybavovaní majetkových záležitostí. To môže vyplývať z neskúsenosti v širšom zmysle, resp. z neskúsenosti v určitej oblasti ľudskej činnosti, ktorá má dopad na majetkovú sféru človeka. Neskúsenosť môže byť sprievodným javom nízkeho veku najmä u neplnoletých.⁶⁸
- c) **Rozumovú vypselosť** – neschopnosť poškodeného rozpoznať hodnotu svojho plnenia alebo sľubu k hodnote vzájomného plnenia páchatela; príčinou môže byť slabomyseľnosť, strata intelektových schopností a iné poruchy psychiky v dôsledku duševnej poruchy alebo choroby, prípadne oneskoreného

⁶⁷ Veriteľ poskytujúci osobe, ktorá je v tiesni alebo slabomyseľná, bez dostatočného zaistenia pôžičku hoci len v nepatrnej sume a len na krátku dobu, smie si dať sľúbiť a platiť odmenu presahujúcu úroky inak obvyklé, hlavne vzhľadom na riziko straty zapožičanej istiny, no celková odmena, ktorú si dá veriteľ sľúbiť alebo poskytnúť, nesmie nikdy dosiahnuť výšku odplaty rovnajúcu sa (podľa konkrétnych pomerov) nápadnému nepomeru k hodnote plnenia (R 2946/1927). Je nerozhodné, či dlžník, ktorého tieseň páchatel využíva, si zabezpečuje úver na lukratívnejšie účely (na rozšírenie obchodu, uzavretie obchodu sľubujúceho mimoriadny zisk). Nezáleží na tom, že dlžník nepokladá vzájomné plnenie za nepomerne a že sa necíti byť poškodený (R 7365/1945). Podľa rozhodnutia pod sp. zn. Zm I 295/25: I. „*Tiseň (§ 2 zákona č. 275 z 12. októbra 1914) nemusí býti trvalou; k naplnění pojmu tiseň stačí třebaš i jen pomíjející nesnáš peněžitá, nutící dožadovati se úvěru.*“ Podľa uznesenia Najvyššieho súdu ČR z 11. apríla 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012: „*Pro závěr, zda poškozený jednal v tísní ... není podstatné, zda se do ní poškozený dostal vlastním příčiněním nebo vlivem okolností nezávislých na jeho vůli. To znamená, že pokud poškozený mohl hrozícímu stavu tísně předejít například uhrazením splatných pohledávek z jiných finančních zdrojů, neznamená to, že pokud tak z nějakého důvodu neučinil a do stavu tísně se nakonec reálně dostal, vylučuje to odpovědnost pachatele (lichváře).*“

⁶⁸ Čo sa týka neskúsenosti, túto „*je nutné vždy posuzovat individuálně s ohledem na její skutečné schopnosti a životní zkušenosti. Tato nezkušenost přitom může vyplývat z různých okolností, které se týkají například nedostatečné znalosti cen, odhadu vlastních schopností a finančních možností při vyřizování majetkových záležitostí.*“ Pozri uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 24. októbra 2013, sp. zn. 8 Tdo 560/2013. Neskúsenosť je daná, keď bola zmluvná strana v dôsledku chýbajúcej životnej skúsenosti alebo všeobecných obchodných znalostí obmedzená v hájení svojich záujmov v čase uzavretia obchodu. Pozri dôvodovú správu k parlamentnej tlačí č. 850, ktorá je dostupná na webovej adrese www.nrsr.sk.

vývoja, prejavujúce sa hlavne v neschopnosti logického uvažovania a myslenia.⁶⁹

- d) **Rožrušenie** – stav prudkého pohnutia mysle vyvolaný určitou bezprostredne predchádzajúcou udalosťou, ktorá osobitne intenzívne zasiahla citovú zložku duševného života poškodeného do tej miery, že v tomto stave nebol schopný uvážiť, či hodnota jeho plnenia alebo sľubu plnenia zodpovedá hodnote plnenia páchatela voči nemu.
- e) **Dôverčivosť** – predstavuje stav a konanie spotrebiteľa, ktorý ako tzv. slabšia zmluvná strana nedisponuje takou mierou obozretnosti, ktorá by mu zaručila ochranu jeho práva pri ekonomickej nadvláde dodávateľa. Spotrebiteľ je tak náchylný uveriť všetkým prezentovaným skutočnostiam, pretože objektívne nemá dispozíciu na kvalifikované posúdenie dodávateľom poskytovaných skutočností.
- f) **Lahkomyseľnosť** – vždy sa spája s ďalšími znakmi úžery, pričom sa prejavuje tak, že spotrebiteľ titulom zníženej miery vnímania alebo rozumovej vyspelosti neprisudzuje svojmu konaniu také následky, aké by mu v skutočnosti mali byť prisúdené. Uvedený znak možno vyjadriť aj tak, že spotrebiteľ svoje konanie berie na „ľahkú mieru“, napríklad nie je pre neho problém zobrať 10 úverov po sebe. K takto vymedzenej lahkomyseľnosti spravidla pristupuje aj nadvláda dodávateľa, ktorý napríklad zanedbaním skúmania bonity alebo zneužitím svojho silnejšieho postavenia profituje na úkor lahkomyseľnosti slabšieho.⁷⁰
- g) **Finančnú závislosť alebo neschopnosť plniť záväzky druhej strany** – uvedené znaky poukazujú na opakujúce sa vzťahy spotrebiteľa s dodávateľom, keď spotrebiteľ (resp. občan) je vlastne už ekonomicky závislý od dodávateľa, napríklad tým, že u neho došlo k reťazeniu úverov, je preúverovaný, je zaviazaný a ekonomicky závislý od dodávateľa, ktorý je spôsobilý nepriamo ovládať jeho konanie. Druhým znakom je zneužitie neschopnosti plniť záväzky pri súčasnom zanedbaní posudzovania bonity. Zanedbanie

⁶⁹ „Příčinou může být slabomyslnost, nedostatek či ztráta intelektových schopností i jiné poruchy psychiky v důsledku duševní poruchy nebo choroby, případně opožděného vývoje, projevující se zejména v neschopnosti logického uvažování a myšlení,“ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář II.* § 140 – 421. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012.

⁷⁰ Rakúska judikatúra ustálila, že lahkomyseľnosť poškodeného je daná vtedy, keď postupuje lahostajne k následkom a dosahu vlastného konania. Pritom sa však medzi pojмами neskúsenosti, lahkomyseľnosti, dôveryhodnosti a slabomyseľnosti nemajú ustanovovať príliš pevné hranice. Pozri dôvodovú správu k parlamentnej tlači č. 850.

posúdenia bonity a jeho zneužitie dodávateľom veľmi úzko súvisí s finančnou závislosťou, pričom na účely postihnutia úžery postačí naplnenie jedného subjektívneho znaku.⁷¹

V prípade skúmania subjektívnych znakov civilnoprávnej úžery je ich preukazovanie náročnejšie a zdĺhavejšie, pretože nejde „iba“ o porovnanie plnení a ich konfrontáciu s vývojom ceny peňazí na relevantnom trhu, prípadne s relevantnou právnou úpravou odplaty a jej administratívneho stropu.

V dokazovaní je potrebné brať ohľad na skúmanie možných slabostí zmluvnej strany poškodenej hrubým nepomerom protiplnenia, a to k okamihu uzavretia potenciálne úžerníckej zmluvy, t. j. je potrebné sa sústrediť na otázku, či na strane poškodeného boli:

- a) subjektívne slabosti, ktoré ho nerobili na uzavretie právneho úkonu právne nespôsobilým, ale jeho schopnosť posúdiť adekvátnosť plnenia znižovali do tej miery, že uzavrel úžernícky kontrakt a druhá zmluvná strana túto jeho indispozíciu pri dojednávaní zmluvy využila; a/ alebo
- b) okolnosti, ktoré krátkodobo alebo dlhodobou vplývali na vôľu poškodeného a v okamihu uzavretia zmluvy ho ovplyvnili do tej miery, že zjavne nevýhodnú zmluvu uzavrel, a druhá zmluvná strana okolnosti na strane poškodeného pri dojednávaní zmluvy využila.

V prípade skúmania niektorých subjektívnych znakov úžery nebude možné vyhnúť sa obligatórnemu znaleckému skúmaniu, najmä tam, kde bude indikácia vplyvu na spôsobilosť (duševný a psychický stav) poškodeného konať a posúdiť následky svojho konania. Znalecké dokazovanie môže byť v týchto prípadoch o to potrebnnejšie a významnejšie, že medzi nespôsobilosťou právne konať a zníženou spôsobilosťou a stratou intelektových schopností môže byť iba minimálna hranica.

---

⁷¹ BURDA, E. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. diel.* C. H. Beck, 2010. Tiež pozri dôvodovú správu k parlamentnej tlači č. 850, ktorá je dostupná na webovej adrese www.nrsr.sk.

DRUHÁ KAPITOLA

INŠTITÚT ODPLATY PRI POSKYTOVANÍ PEŇAŽNÝCH PROSTRIEDKOV SPOTREBITEĽOM

Návrh zákona v rámci cieľov, ktoré predkladatelia pri jeho príprave sledovali, priamo predpokladal, že na posun vo sfére postihovania úžery v zmluvnej praxi nepostačuje jej samotné opätovné zavedenie do právneho poriadku, ale je potrebné systematicky a dlhodobo vyriešiť aj pretrvávajúcu absenciu administratívneho stropu odplaty pri poskytovaní peňažných prostriedkov spotrebiteľom. Uvedená problematika nebola novou, pretože, ako uvádzame v ďalšom texte, v Občianskom zákonníku boli v období rokov 2008 až 2013 ustanovené viaceré právne úpravy odplaty pri poskytovaní peňažných prostriedkov spotrebiteľom, no ani jedna z nich sa tak pre aplikačnú prax, jej adresátov, ako aj pre všeobecné súdy nejavila ako súčasne vyhovujúca a naplňajúca sledovaný účel. Vyústením uvedeného obdobia bolo prijatie novej podoby odplaty v roku 2014, ktorá sa aplikuje v právnom poriadku už viac ako 3 roky.

Na rozdiel od civilnoprávnej úžery, odplata za poskytnutie peňažných prostriedkov spotrebiteľovi je výhradne spotrebiteľským inštitútom, ktorý vznikol s cieľom limitovať všetky druhy a zložky plnení, ktoré musí spotrebiteľ pri poskytovaní peňažných prostriedkov veriteľom znášať. Inštitút odplaty tak, na rozdiel od civilnoprávnej úžery, nebude vôbec aplikovateľný na vzťahy C2C.

Existenčný súvis odplaty s civilnoprávnou úžerou spočíva v tom, že cieľom odplaty je normovať strop plnení, a tým pri poskytovaní peňažných prostriedkov spotrebiteľom umožniť nepochybnú kvalifikáciu hrubého nepomeru plnenia. Hrubým nepomerom v týchto právnych vzťahoch bude vždy stav, keď odplata za poskytnutie pôžičky alebo úveru spotrebiteľovi bude prevyšovať najvyššiu prípustnú výšku odplaty. Ide teda o značné kvalifikačné uľahčenie, z ktorého ale nebude vyplývať záver o tom, či sa veriteľ súčasne dopustil popri dojednaní hrubého nepomeru protiplnenia aj úžery, pretože oproti úžere je odplata inštitútom s užším aplikačným rámcom. Od tejto kvalifikácie bude potom závisieť aj prostriedok ochrany a nápravy pred porušením práv spotrebiteľa. V prípade prekročenia najvyššej prípustnej výšky odplaty bude spotrebiteľ oprávnený podať návrh na určenie neplatnosti spotrebiteľskej zmluvy podľa

osobitného právneho režimu neplatnosti právneho úkonu (§ 53 ods. 6 OZ),⁷² prípadne sa bude oprávnený dovolávať plnenia z neplatného právneho úkonu, ak na strane veriteľa vzniklo bezdôvodné obohatenie. V súdnom konaní bude musieť byť preukázané, že medzi zmluvnými stranami vznikol spotrebiteľský záväzok a existuje hrubý nepomer v podobe prekročenia najvyššej prípustnej výšky odplaty.

V prípade úžery bude spotrebiteľ tvrdiť, že veriteľ sa dopustil úžery a neoprávnenne profitoval z úžernického kontraktu. Aj v tomto prípade prislúchajú spotrebiteľovi v zásade identické procesné prostriedky nápravy.

Inštitút odplaty má plniť trojakú funkciu:

- a) regulatívnu – smerom k sektoru finančných služieb reguláciou stimulovať právnu istotu v otázke toho, čo je právom dovolené žiadať za poskytnutie peňažných prostriedkov spotrebiteľovi;
- b) výchovnú – úzko súvisí s regulatívnou funkciou a smeruje k tomu, aby adresáti boli vedení k primeranosti v odplatných spotrebiteľských právnych vzťahoch vo sfére finančných služieb; a
- c) ochrannú – napĺňa sa iba hypoteticky v prípadoch, keď zlyhajú skôr uvedené funkcie a jej cieľom je zabezpečiť konkrétnu ochranu spotrebiteľa v právnych vzťahoch, v ktorých veriteľ porušil svoje zákonné povinnosti dojednať odplatu v súlade s právom.

2.1 Právna úprava odplaty v Občianskom zákonníku a v súvisiacich všeobecne záväzných právnych predpisoch

2.1.1 Odplata ustanovená zákonom č. 568/2007 Z. z. a zákonom č. 258/2001 Z. z.

Zákomom č. 568/2007 Z. z., ktorým sa, okrem iného, mení a dopĺňa zákon č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách (ďalej ako „zákon č. 568/2007 Z. z.“),

---

⁷² V súvislosti s aktuálnou diskúziou k aplikácii § 137 CSP sa nestotožňujeme so záverom, že z jeho dikcie vyplýva nemožnosť žalovať neplatnosť spotrebiteľskej zmluvy, prípadne neprijateľnosť zmluvnej podmienky v spotrebiteľskej zmluve a petit žaloby je nutné orientovať na určenie, že je alebo nie je právo. Uvedený výklad nemá oporu v demonštratívnom výpočte možných petitov, a ak by sa takýto výklad mal presadiť, je dôvodná obava, že by vo sfére ochrany spotrebiteľa pred neprijateľnými zmluvnými podmienkami naše procesné právo odporovalo čl. 6 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách.